

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 121

15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1913

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵԼԵԿԱԳՐԱԿԱՆ

ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆԻ

ԲՍՃԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵՍՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ. — Թուրքիայ համար տա-
րեկան՝ 40 դհկ. արծ. վեցամսեայ՝ 20. — Մէկ թիւ՝ 1 դհկ. — Ursuian-
ական տար. 3ր. 10. վեցամս. 5. — Վճարմունք կանխիկ են:

ՀԱՍՅԷ. — Կաթողիկէ Արձագանգ, Բերա, 5. Պայրամ փողոց 5, 4.

Պոլիս:

GATQGHIGUÉ ARTZAKANK

Péra, 5 Rue Baïram 5

Constantinop'e

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ. — 1. — Արձագանգ կը հրատարակուի
Շաբաթ օրերէ: 2. — Խմբագրութիւնս պարտաւորեալ չէ ան-
պատճառ կամ նոյնութեամբ հրատարակել իրեն զրկուած ու է
յօդուած: 3. — Կեղծանունով զրկուած յօդուածներու հեղինակը
կը պարտի իր խակական անունը ծանուցանել Խմբագրութիւն: 4. —
Ձեռագիրները ետ չեն դարձուիր: 5. — Յօդուածներու
ձեռագիրները պէտք է գրուած ըլլան թուղթին մէկ կողմը մի-
այն: 6. — Ծանուցանեց համար մասնաւոր պայմանագրութիւնք
կը կատարուին: 7. — Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է
անհրաժեշտ երկու գահեկանի նամակագրոյմ ի միասին պահել:

ՏՊԱՐԱՆ Կաթողիկէ Արձագանցի Բերա, 5 Պայրամ փ. 5:
Տպարանս ըստ ամենայնի ճոխ և ի փէհակի է որ և իցէ տպա-
գրական գործոց համար: Կը տպուին ամէն տեսակ ծանուցումք,
գիրքեր, տետրներ, հրաւիրագիրներ, քարտեր, քարտ-տարեաներ,
մահազգներ, եւն., եւն.: Գլխերը անմեղքի կերպով աժան են:
Գեղեցկագիտական ճաշակի և տպագրական մարքութեան կող-
մանէ յաճախորդները անտարակոյս գոհ պիտի մնան:

ԿԱԹՈՂՈՍԷԱՐԱԳԱՆԳ

ՊՐԻՆՍԻՍ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵԼԵԿՐԱԳՐԱԿԱՆ
ՇԱՐԲԱԼԹԱՎԹՈՒՆՆԵՐ

Երրորդ տարի 15 Նոյեմբեր 1913 Թիւ 121

«Սրբազան Քահանայապետն Պիոս Ժ. կը մաղթէ որ Կաթողիկէ Աւանդանոց շաքաթաքերը շարունակէ Հայաստանի կաթողիկէ ժողովրդոց մէջ, մասնաւոր ի գաւառ, փոխաւոր առաքելութիւն մը կատարել, ի բարգաւաճման կրօնից եւ ի հոգեւոր օգուտ հոգիներու: Այս մաղթանաց արդիւնաւորութեան համար Սրբազան Հայրն որսագին կ'օրհնէ յիշեալ Շաքաթաքերը, ինչպէս նաեւ անոր խմբագիրներն եւ ընթերցողները»:

Նամակ Կաթող. Մէրի օկ Կաթի, առ Ամեն. Տ. Պօլսո Պետրոս Ժ. Թերզեան, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք Կիլիկիոյ 23 Նոյեմբերի 1912, ընդ 60780 քուտնամարտ:

ԴԵՊՅԵՐ ԵՒ ՍԿՋՐՈՒՆՔՆԵՐ

Ա.

ԻՆՉ Է ԱՋԱՏՈՒԹԻՒՆ

(Շար.)

Ինչ է այս երեք կեանքերու տարբերութեան սկզբնապատճառը. իրենց ներքին սկզբունքներու իւրաքանչիւրի շարժումին վրայ ունեցած արտոգութեան զանազանութիւնը, որ մարդուն մէջ միայն ինքնուրոյնութեան կը հասնի. բոլոր կապուած է ամբողջովին ֆիզիքական հարկի մը, անասունը բնազդումի, մարդն է միայն որ լանսականութեամբ իր հար ձեռքն առած ինքնորոշ եւ ինքնագիտակ կը շարժի. վասն զի բանականութիւնը անհիւթ ըլլալով անկաշկանդ է, ինքնաշարժ է եւ ինքնորոշ առ կատարելու:

Թիւն տանող միջոցներու ընտրութեան մէջ. Ահա ազատութեան ծնունդը. Անշուշտ ինչպէս ամբողջ գոյութեան, նոյնպէս ազատութեան արտաքին բայց արարչագործ պատճառն է նոյն ինքն Աստուած, «որուն կամքը հզօրեղագոյն ըլլալով ո՛չ միայն կը հետեւի որ ըլլայ ինչ որ նա կ'ուզէ, այլ ըլլայ նաեւ ինչպէս որ կ'ուզէ ինքն որ ըլլայ: Արդ Աստուած կ'ուզէ որ բաներ մը հարկաւորապէս ըլլան եւ ուրիշներ պատահական կերպով, որպէս զի իրաց մէջ տեղեւորութեան ամբողջացնող կարգ մը ըլլայ: Եւ այս պատճառաւ Աստուած արդիւններէ ոմանց պատճառներն հարկաւոր քրաւ, որ չեն կրնար իրենց գործին մէջ քերական եւ ասոնցմէ արդիւններն հարկաւորապէս առաջ կուգան. ուրիշ արդիւններու ալ պատահական ու քերամալի պատճառներ տուաւ եւ ասոնցմէ պատահաբար առաջ կուգան արդիւնները (Ս. Թովմ.)

որով օժտուեցան եւ օգտուած կը մնան ամեն եւ միմիայն իմացական արարածները», այսպէս կ'երգէ աստուածերգակ բանաստեղծը՝ Տանդէ :

Հասկցանք թէ ի՞նչ է հիմնապէս ազատութիւնը, հարկ է աւելի որոշ կերպով ըմբռնել դայն օգտակար ընելու համար եւ գործնական : Տեսանք որ ազատութեան հեռաւոր պատճառն է հոգւոյ աննիւթականութիւնը, իսկ մերձաւոր պատճառը բանականութիւնը, որ աննիւթականութեան հետեւանքն է : հարկ է չեշտել այս գաղափարը, վասն զի առանց այս սկզբունքին կարելի չէ ազատութեան գոյութիւնն իսկ արդարացնել : Եւ իրօք նիւթապաշտներ, այսինքն անոնք որ զմարդկային հոգին նիւթ կամ ո՛ր է նիւթական ուժ մը կը կարծեն, ստիպուած են ուրանալ մարդկային ազատութիւնը, և այսպէս ոմանք նիւթի ֆիզիքական ու մեքենական ուժերէն է որ կը կարծեն թէ կամքերնիս իր որոշումը կ'առնու այս կամ այն գործը գործելու : ուրիշներ ալ կը համարեն թէ ջղերու և ուղեղի շարժումներէն է նոյն որոշումի ծնունդը : Ըստ այսմ մարդը պատասխանատու չէ իր գործոց և կ'արդարանան ամենամեծ եղեռնագործութիւններն ալ : Դժբախտաբար լուսաւորեալ դարուս մութ սխաղէմներէն մէկն է նիւթապաշտից այս դրութիւնը որ ազատութեան անուամբ ազատութիւնը կը քանդէ : Անիկայ Ստոյիկեաններու երազատեսութիւնը ու ցնորքը չունի, որ աստղներու ազդեցութեանց կը վերագրէին մարդկային գործքերը : չունի կալվինականներու և Յանսենեաններու ամբարշտութիւնը, որ Աստուծոյ վրայ թախէ մեր ամէն գործոց պատասխանատուութիւնը : սակայն անոնցմէ աւելի ստորնացուցիչ է վասն զի զմեզ մեքենայ մը կ'ընէ՝ անպատասխանատու, անգիտակից, կ'անպատուէ մեր ամենէն աչքառու արժանապատուութիւնը, ազատութիւնը : Եւ «հեռացուցե՛ք ազատութիւնը, ամբողջ մարդկային կեանքը տակն ու վրայ պիտի ըլլայ : րնկեքուքեան մէջ այլ եւս ո՛ր եւ է կարգի կանոնի հետք չի մնար : Եթէ մարդիկ ազատ չեն բարի կամ

չամ գործերնուն մէջ, բարին այլ եւս բարի չէ եւ ո՛չ չարը՝ չար : Եթէ անխուսափելի, անհետանելի հարկ մը կը ստիպէ զմեզ ուղելու ինչ որ կ'ուզենք, մեր կամքն այն ասեմ պատասխանատու չէ իր կամեցողութեան, ճիշդ մեքենայի մը պէս որ պատասխանատու չէ շարժումին, զոր անխուսափելիօրէն եւ աներելութաբար կը ստանայ..., վերցուցե՛ք ազատութիւնը, երկրիս վրայ ո՛չ մեղք, ո՛չ առաքինութիւն, ո՛չ արժանիք չի մնար, վարձատրութիւններ ծաղրական են, պատիժներն անիրաւ ու անելի» (Fénelon, Lettres sur différents sujets de Métaphysique et de religion - lettre II c. III):

ՓՈՂ

(Շարունակելի)

ՅԻՍՈՒՍ ԲՐԻՍՏՈՍ (*)

Տ Է Օ Ր Տ Ի Ե Ճ Ի Ի Պ Ա Պ

Յիսուս Բրիստոսըն թէմիլ ազիզլիյի, միւսթաղիլ վէ լէէէսիգ թէմիլիյի :

Յիսուսըն, քէնտի ըուհընըն թէքսիլ բաքլըղը վէ եիւքսէք ազիզլիյի հագգընտա օլան պու գանաաթընա, օնուն հէմասըրլարընըն ճիւմէսի տախի գանի վէ միւթթէֆիգ տիրլէր, հաթթա օնա էն եազընտան իմթիսալ էյլէմիշ օլանլար պիլէ պու ֆիքիրտէ տիրլէր : Տահա միւնասիպ պիր թարգտա իֆաստէ էտէպիլմէքլիյիմ իչուն տէյէպիլիլիմ քի, օնուն տախիլի էօմրիւնէ աահա եազընտան վազըֆ օլանլար, գարչըսընտա թէվազու իտէրլէր : Բէնտի մուալլիմէրիին քէմալաթը, թա իլք կիւնիւնտէն, անի պիր գանաաթլա քէնտիլէրինի իսթիլա էտէր քի, պու գանաաթ կիթտիքճէ արթար, օնլար մուալլիմին այագլարը գարչըսընտա տըրլար, վէ քէնտիլէր իլէ պէրապէր ալէմի տէ օրայա ճէլպ էտիլօրլար : Ագտէմճէ տէ տէտիլիմիլ կիպի, պունլար Յիսուս հագգընտա միւպալէղալը մէտն ու սէնալարտա պուլուլմազլար, օնուն ֆագիլէթ-

* Տես թիւ 118, էջ 679

լէրինի արշը ալայա եիւքսէլթմէզլէրտի, հաթթա պու կիպի պիր շէյ խաթըրլարըն-
տան պիլէ կէշմէզտի: Անճագ քի կէօրտիւք-
լէրինի քէմալը թէվազու իլէ, թամթըրագ-
սըզ պիր լիսան իլէ, սատէճէ հիքեայէ էտէր-
լէրտի: Ֆապաթ օնլարըն կէօրտիւք օլտուգ-
լարը շէյլէր օ կիպի շէյլէր տիր քի, ինսան
Աւետարանը օգույաճագ օլուրսա, Բասգալըն
տէրին վէ միւէսսիր սէօզլէրի պիլա ինթի-
յար թա գալպէ գատար չըգարլար: «Յիսուս
Բրիստոս հալիմ, սապըրը, Ալլահըն ինտինտէ
ազիզ, ազիզ, ազիզ... վէ հէր կիւնահ շա-
յիպէսինտէն մինէզզէհ օլմուշ տըր»:

Պիզզաթ Բրիստոսըն տիւշմէշլէրի պիլէ
իշթէ պու թէէսսիր թահթընտա պուլուռնուր-
լարտը: Միւթէհասսէս օլտուգլարը պէօլիւք
ղարազքեարըք հիսսիլէ, Եիսուսըն քէնտի
քէնտինէ վէրտիյի մահիյէթ իլէ հիշ պիր
գուսուր պիր արատա իթթիֆագ էտէմէզ օլ-
տուղընը անլատըզլարը հասէպիլլէ, վազըթ-
լարընը օնըթէրասուտ էթմէյէ, օնա տուգագ-
լար գուրմաղա սարֆ էտէրլէրտի: Դըշ կիճէ-
լէրինտէ կիճէ գալմըշ օլան եօճուռնըն պազը
տէֆա արգասընա գուրտլար տիւշիւպտէ,
եանըշ պիր ատըմ աթաճագ օլուրսա, թէ-
լէֆ օլաճաղը մուհագգագ պուլուռնտուղը կի-
պի, Յիսուս տա, քէնտի պիւթիւն էօմրիւնի
ազղընտան եանըշ պիր սէօզ գարմագ, եա-
խօտ գապահաթը գուսուրը պիր ֆիլիլէ սէվզ
էթմէք նիյէթինտէ պուլուռնան Փարիսեցիլէր
արասընտա կէշիրմիշ իսէ տէ, եինէ պուռնլար
սուլի նիեթթլէրինտէ միւվէֆֆագ օլամամըշ-
տըրլար: Պուռնտա իսպաթը ճէպը ու չիտ-
տէթէ միւրաճաաթ էյլէմէլէրի տիր: Տախմա
սաֆ վէ հալիմ, հէր վազըթ սաքին վէ գալ-
պինին հուզուրընա սահիպ օլան Յիսուս,
քէնտինէ գարշը գուրուլան պիւթիւն տու-
ղազլարա «Իշինիզտէն քիմ պէնի կիւնահ ի-
չուռն մուախագա էտէպիլիւր» ճէվապըլյա մու-
գապլէտէ պուլուռնըրտը: Պուռն քէնտինտէն
էվվէլ տէյէն օլմամըշտը, քէնտինտէն սօնրա
տէմէյէ տէ քիմսէ ճէսարէթ էտէմէմիշ
տիր:

Պու, քէնտինտէ կիւնահ էսէրի պուլա-
պիլմէք իշուռն օգուռնան մէյտան եալընը Ե-

րուսաղէմտէ պուլուռնան տիւշմէշլէրինէ տէ-
յիլ, հէր վազթըն հէր ասրըն պէշէրիյէթինէ
ոււմումիյէթլէ խիթապ իտիլէրէք օգուռնուշ
պիր մէյտան տըր: Բիլիսասընը իշթէ պու-
քէլիմէ իւզէրինէ թէսիս էյլէմիշտիր, Բիլի-
սանըն կրանիթ թաշընտան թէմէլի օ քէլիմէ
իւզէրինէ վազ օլուռնմըշ տըր: Բրիստոսըն լէ-
քէսիզ թէմիզլիլինին էլմասը օ պինանըն
քէօշէ թաշընը թէշքիլ էյլէր: Ֆիլ հագիգա,
Յիսուս Բրիստոսըն էօմրիւնտէ պիր ալտա-
տըճըրըք, եախօտ պու գատար պէօլիւքիւնիւ
արամայալըմ, պիզիմ էօմրիւմիւզտէ պինլէր-
ճէսինէ թէսատիւֆ օլուռնան գուսուլարտան
պիրի քէշֆ օլուռնագ ֆարզ իտիլէ, արթըք
Բիլիսա գաիմ գալամագ, Յիսուս Բրիստոսըն
ֆազիլէթլէրինին կիւնէշի հարարէթիլլէ իշէ-
րիսինտէ նէվանէզ ֆազիլէթլէր նէշվ ու նէ-
մա պուլմուշ օլան օ միւլէթէշմ պինատան
հիշ պիր էսէր գալմագ, Պու հալ, պու եէ-
կեանէ հալ, Յիսուս Բրիստոսը պու տիւնեա-
նըն էն եիւքսէք ատէմէլէրինին ֆէվզինտէ,
էօլիւլմէսի զայըր գապիլ օլան պիր եիւք-
սէքիլլէ իլա էյլէր: Չիւնքի, ինսանլար ա-
րասընտա կիւնահտան միւնէզզէհ քիմ պու-
լուռնմըշ տըր: Մի սէքիզ ասըրըք պիր միւէս-
սէսէյէ էսա օլմագ իւզըէ, քէնտի լէքէսիզ
ֆազիլէթինի քիմ վէրէպիլմիշ տիր: Բիմ,
սճէպա, ախլագի, մանէվի կիւզէլլիք իլէ
քէնտի հայաթընը, քիմ էօլլէ պիր տէրէճէյէ
կէթիրէպիլմիշ տիր քի օնտան ուզազլաշմագ՝
ֆազիլէթտէն թէպաիւտ էթմէք, օնուռն նա-
զիրինի իւզէրինտէ կէօսթէրմէք՝ ֆազիլէթէ
եէթիշմէք տէմէք օլուռն: Պու խուսուստա
Յիսուս Բրիստոսա նէ նազիր պուլուռնուշ
տըր վէ նէ տէ րագիւպ կէօրիւլմիւշտիր: Օ
եէկեահիւ տիր, վէ մահգա քէնտի լէքէսիզ
ֆազիլէթի վէ նօգասանըզ քէմալաթը սէպէ-
պիլլէ, սաիր ինսանլար արասընտա տա պիր
հալը վահտէթտէ, պիր եալընըզլըգտա կիպի
կէօրիւնիւր:

Լաքին, աճէպա, Յիսուս Բրիստոսըն
գուսուլլէթի սատէճէ քէնտինտէ հիշ պիր
կիւնահ պուլուռնամամալըլա գալիմ օլմատըղը-
նը սէօլլէմէյէ հաճէթ վաճը մը տըր: Սնուռն
մահիյէթինի թէշքիլ իտէն եալընըզ հէր

կիւնսն շայիպէսինտէն միւնէզզէն պուլուն-
մասը օլմայուպ պիւճիւմէ ֆազիլէթ չիչէք-
լէրինին քեաֆֆէսի տէ օնուն իւզէրինտէ
մէվճուս տըր, օնլարտան հէր պիւրի տէրէճէ-
յի քէմալնա էրմիշ, իտէալնը քեամիլէն
տօլտուրմըշ օլտուղը հալտէ չիչէքլէրէ,
մէյվլէրէ, խօշ լայիհալարա օ մէրթէպէ
հիւքսէքլիյէ չըգար քի, էն պէօյիւք քիմսէ-
լէրին պիլէ էն ճիտտի զայրէթլէրի, գաթիէն
օ մէգիլէն հէթիչէմէքսիլին, անճագ ուզագ-
տան ուզագա օ թէրագգըր թագիպ էթմէք-
տէն պաշգա պիր շէյ օլմագ, Հէր պիր ֆա-
զիլէթին օնուն իւզէրինտէ պէօյէճէ տէրէ-
ճէյի քէմալնա էրմէսի, զայէի նիհայէսինէ
վարմասը, օնուն մուխալիֆի օլան ֆազիլէ-
թէ իրասը զարար էթմէտիքտէն մատա օնը
տալէթ պիլէ էտէր, Շէօյէ քի Յիսուս Գը-
րիստոսն իւզէրինտէ հիշ պիր վագըթ եալը-
նը պիր ֆազիլէթ կէօրմէք գապիլ օլմայուպ
մութլագա պիր պիրինտէն տահա կիւզէլ օ-
լան իքի մուխալիֆ ֆազիլէթլէր կէօրիւլիւր.
վէ պուլետան հիշ մէմուլ օլունմաեան պիր
զըտտիլէթ հուսուլա կէլիր քի, նիհայէթէն,
օնուն գալպինտէ վէ ֆիքրինտէ կէօրտիւլիւ-
միւլ իւզլէ, պիր ահէնկի թամմ իլէ հալլ օ-
լունմագա նէթիճէ պուլուր: Մէսէլա, Գրիս-
տոստան տահա զիյատէ սէրթ քիմսէ օլմո՛ւշ
մը տըր. մամաֆիյ օնուն գատար տա միւշ-
ֆիգ քիմ պուլունմըշ տըր: Օնտան զիյատէ
քէնտի տախիլ շէրէֆինի հիսս էտէն օլմո՛ւշ
մը. մա մաֆիյ օնուն ալչագ կէօնիւլիւլիւլինէ
քիմ հէթիչէպիլմիշ տիր: Չէննինկ տէր իտի
քի «միսլի պուլունմայան, գըլաս գապուլ
էթմէյէն ալլահանի պիր շէրէֆին թանըմա-
սըլա, ալչագ կէօնիւլիւլիւլին էն տէրին
վէ էն նագիք պիր շէքլ թանթընտա պիր ա-
րատա պուլունմասը, Յիսուսն շայանը հայ-
րէթ թապիաթընն սէգավարը թէաճճիւպ
պիր խարիզասը տըր»¹ Տահա շիմտի օնուն
թէմիլլիլինէ, օնուն սուշսըզլըղընա թէա-
ճիւպլէր էտիօրտըզ, ֆագաթ օնուն գատար
շիտտէթլի թէվպէլու իսթիզֆար էյլէյէն քի-
մի պուլապիլիլիլի, Լիսանըն սէֆալէթիլի օ-

նուն գատար քիմ թանըմըշ տըր. ինսանը
օնուն գատար քիմ սէվմիշ տիր: Օնուն գա-
տար ինսանլարա թէվէճճիւլէ կէօսթէրէն, օն-
լարը պէքլէյէն վար իսէ, կէօսթէրիլսին:
Կիգօ տէր իտի, «պէնիմ, Աւետարանլար ի-
չինտէ էն զիյատէ նագարը հայրէթիմի ճէլպ
էտէն շէյ, Յիսուս Գրիստոսն հէր հալ ու
աթվարընտա վէ հէր քէլամընտա հիւքիւմ
ֆէրմա օլան սէրթլիք վէ մուհապէթ, շէտիտ
պիր թէմիլլիք վէ շէֆիգ պիր նագիլիք կի-
պի իքի թապիաթլարըն պիր արատա իճթի-
մաը տըր»²

Նիւլասէի քէլամ, ալընըզ պիւճիւմէ
ֆազիլէթլէրի, վէ բուհն, զահիրէն եէկտի-
կէրինէ էն զիյատէ զըտո վէ միւպաեին օլան
կիւզէլլիքլէրինի մէյտանա գօյունուզ, Պուն-
լարտան պիրինին իսմինի վէրտիլինիլտէ, օ
պիրինին տէ զահիր օլտուղունը կէօրէճէքսի-
նիլ, վէ քէնտի քէնտինէ «աճէպա պուն-
լարտան հանկիսի տահա կիւզէլ տիր» կիպի
պիր սիւալտա պուլընտըղընըզ վագըթ, օնլար
արատանտէքի նիսպէթի թամմէյի սաֆ, վէ
բարլագ ահէնկի կէօրէրէք պէհթ ու հայրէթ
իլինտէ գալաճագսընըզ:

(Մապաթի վար)

² Guizot, Méditations sur l'essence de la Religion
chrétienne. 1864, p. 274.

ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ

”ՀԱՅՈՅ ԵՊԻՍԿՈՍ, ԳԻՐԲԸ (•)

•••

Եկեղեցւոյ առաջին դարերու մատենա-
գիրն եզոզ Տերաուղլիանոսի հզօր և ան-
կասկածելի գրչէն ելած հնաւանդ ու հետե-
ւարար թանկագին ու ջախջախիշ վկայու-
թիւններէն կ'ուզենք որ գեռ օգտուին հա-
կառակորդք, եթէ չեն ուզեր մնալ անուղ-
ղայ և յամառ ու վերջապէս կ'ուզեն մտա-
ծել իրենց յաւիտենական վախճանին վրայ:
Ահա ինչպէս կը սեղմէ Տերաուղլիանոս իր
հուժկու պատճառաբանութիւնը՝ Եկեղեցւոյ
Առաքելախնուքեանը վրայ, որով կը խա-

¹ Channing. Discours sur le caractère du Christ.

(•) Տես թիւ 112, էջ 582:

ղայ Օրմանեան՝ արուեստակեալ ու կեղծ
իմաստակութեամբ:

«Օ՛ն ուրեմն, կ'ըսէ Տերտուղղիանոս,
օ՛ն ուրեմն, քանի որ կ'ուզես հետաքրքրուիլ
փոքրիկ քանակ գործով, աչքէ՛ անցուր
Առաքելական եկեղեցիներն, որոնց մէջ ցայ-
սօր նախաքոռ կեցած են իրենց տեղերն Ա-
ռաքելական գահերը, որոնց քով նոյն իսկ
անոնց վաւերական քղբերը կը կարգացունեն
հնչեցնելով իւրաքանչիւրին ձայնը եւ պատ-
կեցնելով դիմեցնելին: Մօ՛ճ է քեզ Ամայիա.
Կորնթոսը ունիս: Եթէ Մակեդոնիայէն հեռի
չես, ունիս Փիլիպպեցիներն, ունիս Թեսաղո-
նիկեցիներն: Եթէ կրնաս յԱսիա երթալ՝ Եփե-
սոսն ունիս: Իսկ եթէ իտալիոյ մէջ կը բնա-
կիս՝ ՈՒՆԻՍ ՀՌՈՎՄ, ուսկից մեզ ալ պատ-
րաստ է հետդիմակութիւնը: Մեքան երջանիկ է
ԱՅՍ ԵԿԵՂԵՑԻՆ, որուն Առաքելայնքն իրենց
արեան հետ մեկտեղ ԲՈՎԱՆԴԱԿ ՎԱՐԴԱՊԵ-
ՏՈՒԹԻՒՆԸ շուրջապէս յանձնեցին, ՈՒՐ ՊԵՏ-
ՐՈՍ ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ՉԱՐԶԱՐԱՆԱՅ ԿԸ ՀԱՒԱ-
ՍԱՐԻ, ուր Պօղոս Յովհաննու վախճանաւն
կը պատկուր, ուր Յովհաննէս Առաքելալ հրե-
ղեն ձեռքի մէջ բաղուելէն ետքը, անվնաս
մնալով կ'ախորհուի կողմի մը»: — «Եթէ այս
այսպէս է, որպէս զի նշանակութիւնը ծանօ-
թանայ մեզ ամենուս, որ կ'ընթանանք այս
կանոնին համաձայն, զոր եկեղեցին Առաք-
ելայնքն, Առաքելալ Քրիստոսէ, Քրիստոս Աս-
տուծմէ մեզ աւանդեց, յայտնապէս ընդունե-
լու է մեր առաջարկը, որով կը սահմանենք
քէ երբեք թոյլ տալու չի որ հերետիկոսները
Սուրբ Գրքի վկայութեանց դիմեն՝ քանի որ
առանց Սուրբ Գրքի կ'ապացուցանենք քէ
անոնք Սուրբ Գրքի չեն պատկանիր: Վասն
զի եթէ հերետիկոս են՝ Քրիստոսեայ չեն
կրնար ըլլալ, որովհետեւ չունին ի Քրիստոսէ
ինչ որ իրենց ընտանոց ընդունած են հերե-
տիկոսաց անուամբ: Հետեւաբար քրիստոսեայ
չեղողները քրիստոսեական գրոց ո՛չ մէկ ի-
րաւունք չունին: Եւ այսպիսիներու իրաւամբ
ըսելու է (եւ մենք կ'ըսենք Օրմանեանի)
«Ո՛վ էք. ե՛րբ եւ ո՛ւսկից եկաք. ի՞նչ կ'ընեք
իմ ստացուածքիս մէջ դուք որ իմ չեք. որով
իրաւամբ վերջապէս, ո՛վ Մարկիոն, իմ ան-

տառս կը կրես. որով հրամանաւ, ո՛վ Վա-
ղենսիմէ, իմ աղբիւրներս կը տեղափոխես.
որով իշխանութեամբ, Աբելլես, իմ սահման-
ներս տակն ու վրայ կ'ընես. եւ դուք միւս-
ներդ ի՞նչ ելեր ըստ ձեր բնաց կը սերմանեք
եւ կ'արածեք: Իմա է ժառանգութիւնը, հնուց
կը ժառանգեմ, ծագումն հաստատուն է, նոյն
ինքն հեղինակներէն է, որոնց կը պատկանի
ժառանգած իրը: Ես եմ Առաքելոց ժառան-
գը, ինչպէս անոնք նախանշախնդիր եղան
իրենց վկայութեան, ինչպէս հաւատացին,
ինչպէս երդուան, նոյնպէս ես կը պահեմ:
Իսկ զձեզ յայտնապէս ժառանգութեան ցմիշ
զրկեցին անոնք եւ մերժեցին իբրեւ օտար,
իբրեւ քեամիս»: Մերքան կը պատշաճի Օր-
մանեանի եւ իր Հայոց եկեղեցւոյն դէմ Տեր-
տուղղիանոսի շարադրած այս տրտունիքը եւ
յանդիմանութիւնը ճշմարիտ Հայ եկեղեցւոյ
կողմէ, որուն դաւաճանութիւն մը, ուրա-
ցութիւն մըն է իր Հայոց եկեղեցի գերբը:

Ըստ Տերտուղղիանոսի ուրեմն Առաքե-
լական անունը չէ որ զեկեղեցի մը ճշմար-
տապէս Առաքելական կ'ընէ, այլ հաւատարմ
մութիւնն այն Հաւատքին, զոր Առաքելա-
լները դաւանած, քարոզած ու աւանդած
են: Այս սկզբունքը ձեռքերնիս առած դի-
ցուք թէ Հայ եկեղեցին ստուգապէս Առաք-
ելայնքն է հիմնուած ըլլալ, ե՛րբ է որ նա
ամենայն իրաւամբ կրնայ հռչակել եւ իրեն
սեփականել ուղղակի առաքելական ծագու-
մը»: Երբ պահած ըլլայ առաքելական հաւատ-
քը, որ մէկ էր ամենուն համար ու ամէն
տեղ: «Եթէ Տերմ մեր Յիսուս Քրիստոս, կ'ը-
սենք նոյն Տերտուղղիանոսի հետ, Առաք-
ելայնքը զրկեց քարոզելու, յայտնապէս Քրի-
ստոսի հաստատած քարոզիչներէն զայս ուրիշ
մէկը ընդունելու չէ: Վասն զի ուրիշ մէկը
գիտը չհանցաւ եթէ ոչ՝ Որդին եւ որուն որ
Որդին յայտնեց. արդ Որդին ուրիշներու
չյայտնեց բայց եթէ Առաքելոց, զորս զրկեց
քարոզելու ինչ որ ինքն իրենց յայտնած էր».
Եւ ասոնք թէ կենդանի ձայնի թէ քղբերով
աւանդեցին Քրիստոսէ իրենց եղած յայտնու-
թիւնը եկեղեցեաց, զորս հիմնեցին: «Եթէ
այս այսպէս է, յայտնի է հետեւաբար քէ այն

վարդապետութիւնն որ Մայր ու ճախնական
Եկեղեցեաց հաւաստին համաձայն է՝ ձեւա-
րիս համարելու է, ըստ որում Եկեղեցին Ա-
ռաքեալներէ, Առաքեալք Քրիստոսէ եւ Քրիս-
տոս Աստուծակէ ընդունած է»։ Ըստ այսմ Հայ
Եկեղեցւոյ Առաքելականութիւնը ապացու-
ցանելու համար բաւական է ցուցնել թէ
Առաքելական Եկեղեցեաց հետ հաւատքի
միաբանութիւնը պահած է անաղարտ։ Աւե-
լորդ է անպատմական հէքեաթներու դիմել
սնոր նիւթական ու անմիջական ուղղակի
առաքելականութիւն մը կարկանդակ համար.
ուղղակի ծագումն Առաքեալէ մը այն ատեն
իրաւունք կու տայ Առաքելականութեան, երբ
Առաքելական հաւատքով յարատեւած կ'ըլ-
լայ դաւանանքի ազգակցութիւնն. եւ այս է
որ առաքելական յաջորդութիւնը կ'ապահո-
վէ։ Վասն զի յաջորդութիւնն տեսակ մը
սերունդ է եւ սերունդն հաւատք. նոյնու-
թեամբ է որ կանցնի նախորդէն առ յաջոր-
դըն. հետեւաբար հաւատքի զրոյթներ, ու-
րացողներ, հերետիկոսներ չեն կրնար այդ
յաջորդութեան սերունդը պահել, որքան ալ
կամ բռնի կամ խաբէութեամբ մտած ըլլայ
այդ շարքին մէջ։ Լաւ կը բացատրէ այս՝
Ս. Գրիգոր Նազիանզացի Ս. Աթանասի ներ-
քողին մէջ (Թ. 8.)։ «Յաջորդ նկատելու չե
այն որ բռնութեամբ ներս խուժած է, այլ
այն որ բռնութեան զոն եղած է. ո'չ ալ այն՝
որ օրինադրուծ է, այլ այն որ ըստ օրինի
անուանուած է. ո'չ այն, որ հակառակ վար-
դապետութիւններու կը հետեւի, այլ այն՝ որ
հաւաստի նոյնութիւնը պահած է»։ Ասոնք են
ճշմարիտ յաջորդ ըլլալու պայմաններն՝ «եթէ
չենք ուզեր յաջորդ անուանել ինչպէս հի-
ւանդութիւնը առողջութեան եւ խաւարն
յուսոյ եւ փոքորիկն անդորրութեան եւ խե-
լացնորութիւնն զգոնութեան յաջորդած կ'ը-
սենք»։ Առաքելականութեան անհրաժեշտ
պայմանն է ճշմարիտ հաւատքն ունենալ եւ
պահել եւ ճշմարիտ հաւատքն ունինք Առա-
քելական Եկեղեցեաց հետ հաղորդակցութեան
մէջ գտնուելով դաւանական միաբանու-
թեամբ։ «Կը հաղորդակցիմք Առաքելական
Եկեղեցւոյ հետ, ո'չ մեկեմիս տարբեր վար-

դապետութիւն չունիմք. այս ապացոյց է հը-
մարտութեան» (Տերտուղիանոս)։ Բայց ամէն
Միաբանութիւն կեդրոն մը, առանցք մը
ունի. ուրեմն առաքելականութեան ալ կեդ-
րոն մը ճանչնալու է ինչպէս «ընտելալ հո-
սին փոքու» գլուխ մը գրուած էր ի Քրիս-
տոսէ եւ Եկեղեցւոյն հիմն վեմ մը, որ եւ
Կեփաս, Պետրոս կոչուեցաւ։ Կը հասկնայ
անշուշտ Օրմանեան թէ ո'ւր կ'աւանդենք
եւ որքան ալ իրեն ճիշդ ու ջանքն է Հայոց
Եկեղեցւոյ Գրքին առաջին գլխէն՝ մեր աղ-
նարկած ճշմարտութենէն խուսիլ, սակայն
հարկ է որ հստակեան եւ նոյն իսկ Հայ Եկե-
ղեցւոյ աւանդութեանց հաւատարիմ մնալու
համար ընդունի թէ Առաքելական ըսուելու,
ըլլալու եւ մնալու համար յարատեւած ըլ-
լալու է Առաքելոց հետ եւ ըստ այնմ Առա-
քելոց գլխոյն հետ, որուն տրուած է հաս-
տատել զեղբարս եւ անոնցմով տիեզերատա-
րած Եկեղեցւոյ ամէն մասերն։ Այս ճշմար-
տութեան վրայ ատենին պիտի խօսինք եւ
երկարօրէն, վասն զի Օրմանեանի գրքին
ամբողջական ու նախագծուած նպատակն է
ասկից խոյս տալ եւ իրեն հետ հեռացնել
Պետրոսէ, Եկեղեցեաց միութեան կեդրոնէն՝
իր Հայոց Եկեղեցին։ Սակայն կ'արժէ Ս.
Ոպտատոսի Միլիվիտացւոյն (370 տարին)
մէկին յայտարարութեամբ շեշտել առաքե-
լականութեան այս անհրաժեշտ պայմանն.
«Ձեռ կրնար (ո'վ Օրմանեան կ'ըսենք մենք)
ուրանալ քե դուն գիտես որ Հռովմ քաղա-
քին մէջ Պետրոսի առաջին անգամ Նպիսկո-
պոսական Աթոռը դրուած է, որուն վրայ
նստաւ ամեն Առաքելոց գլուխն Պետրոս, ո-
րուն համար ԿեփԱՍ ալ կոչուած է, որ միակ
Աթոռին մէջ ամենքն պիտի պահեին միու-
թիւնն, որպէս զի միւս առաքեալներէն իւ-
րաւանջիւրն ինքնիրեն զուտ Աթոռ մը չի պա-
հանջեր, որպէս զի հերձուածողական եւ մե-
ղաւոր ըլլար այն, որ այս եզակեան Աթոռին
դիմ ուրիշ մը կանգնէր»։ Աւելորդ է Քրիս-
տոսի դրած հիմէն դուրս ուրիշ հիմ փնտռել
ինչպէս Ընդհանրական Եկեղեցւոյ նոյնպէս
Հայ Եկեղեցւոյ, որու Առաքելականութիւնը
փոխանակ անպատմական հէքեաթներու

վրայ հիմնելու կրնար Օրմանեան ապահովա-
պէս դնել այն հաւատքին վրայ «զոր մեր
Լուսաւորիչն, ընկալեալ ի Սուրբ Եպիսկո-
պոսուպէսէն Հռովմայ, . . . լուսաւորեաց
զխաւարային կողմանս հիւսիսոյ» (Եղ. շէ-
էջ 123)։ Ուրիշ հնար չկայ, որովհետեւ «վեմ
հաստատութեան ամենայն Եկեղեցեաց»⁽¹⁾
Պետոս է, եւ «Նորին Հաւատոյ հաղորդա-
կից»⁽²⁾ ըլլալով միայն հնար է շինել Եկե-
ղեցի եւ պահել մի, սուրբ, Կաթողիկէ եւ
առաքելական։

ԽԱՁ.

ԼԻՈՆԻ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԻՐԱՒԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳԵՏՈՒՄԸ

Լիոնի Կաթողիկէ Իրաւագէտներու այս
տնտեսան համաժողովին մէջ արդի ամենա-
կարեւոր խնդիրներու վրայ խօսուած ըլլա-
լով՝ օգտակար կը համարինք անոր մասին
ինչ ինչ տեղեկութիւններ տալ մեր ընթեր-
ցողներուն։

Համաժ. զովը բացուեցաւ հանդիսաւոր
պատարագով զոր մատուցց Վսեմ. Կարդինալ
Գապրիէր՝ Ֆուրվիէոյ վաղեմի մատուռին
մէջ։ Աւետարանէն վերջը Ն. Վսեմաշուք
Տէրութիւնը սրտայայտ կ'ըսէր շեշտով, չը-
նորհաւորեց Կաթողիկէ Իրաւագէտները ամէն
տարի այրուէս միաշունչ միախորհուրդ հա-
ւաքուելնուն համաբ. և ըսաւ. «Ասիկայ մեծ
բարիք մըն է։ Իրաւունքի, ճշմարիտ Իրա-
ւունքի մարդիկ, իրազեկ են արդարեւ արդի
ամէն զէպքերու։ Իրենց անկախութիւնը, որ
կ'ընկճէ հակառակորդաց ամէն գաւեր, կը
ծառայէ միայն արդարացի դատերու պաշա-
պանութեան։ Ընտանեկար կ'ըսուի թէ Իրաւա-
գէտները եղած են այրին և որբը պաշտպա-
նելու համար։ Այսօր Կաթողիկէ Իրաւագէտ-
ներուն պաշտպանած որբն ու այրին կ'առ-
նուն այնպիսի կերպարանք մը, որ իրենց
պաշտանը անհամեմատօրէն կը բարձրացնէ։»

«Այրին՝ Եկեղեցին է, զրկուած այն ժամա-

նակաւոր ձեռնառութիւնէն զոր Պետութիւնը
իրեն պարտական է։ Նուիրական վարդա-
պետութիւնը և ազգային աւանդութիւնը
Պրանսայի ժառանգութիւնն ձգած են եկեղե-
ցին պաշտպանել. զուք, Տեարք, ուր որբ-
բաղան ժառանգութիւնը առիք, զուք զայն
կը պահպանէք։»

«Որքերը, Եկեղեցւոյ բարեգործական ձեռ-
նարկներն են, կղերականներն են, իրենց ի-
րաւունքներով, իրենց եկեղեցիներով, եւ
զուք էք անոնց նեցուկներն ու պաշտպան-
ները։»

«Ուստի ձեր ջանքերը մեծապէս շահե-
կան են մեր ամբողջ երկրին համար, ուր ա-
մուր պարիսպ կը հանդիսանաք Ճշմարտու-
թեան և Իրաւունքի։»

Ն. Վսեմ. Տէրութիւնը ուրախակից կ'ըլ-
լայ ապա Կ. Իրաւագէտներուն որ հաւաք-
ուեցան Լիոնի մէջ, հովանոյն տակ Մա-
րիամու «որ աշխարհի լոյսն է, որուն համար
ըսուած է սա հիմնային խօսքը. Ի ծոց Մօր
բազմի Իմաստօրիւնն Հօր։ Հոս Մարիամու
շրթունքներէն պիտի ընդունինք այս Հօր
Իմաստութիւնը և անոր օգնութեամբը պիտի
սխալենք զայն Լիոնի թեմին վրայ, Պրանսայի
բոլոր թեմերուն վրայ, որպէս զի ֆրանս.
Տէրութիւնը առաջնորդուի, առաջուն պէս,
աստուածային խորհուրդներէ, և այնպէսով
ազատէ Եկեղեցին և Գաղղիան։»

Այս բանախօսութիւնը խոր տպաւորու-
թիւն մը ըրաւ ամբողջ իրաւագէտներուն
վրայ, որոնք պատարագի ժամանակ Հա-
ղորդութիւն առին իրենց ջանքերը աւելի
սերտիւ աստուածային պաշտպանութեան
տակ դնելու համար։

Համաժողովին առաջին նիստին, որ տե-
ղի ունեցաւ Ս. Յովհաննու սրահին մէջ, ներ-
կայ էին լազմաթիւ եպիսկոպոսներ, Նիսաը
բացաւ աղօթքով Վսեմ. Գապրիէն Կարդի-
նալը։ Յետոյ կարդաց Վսեմ. Կարդինալ Մե-
րի աէլ Վալի յանուն Ս. Հօր զրկած սքան-
չելի նամակը։ Ապա խօսք առաւ Կ. Իրաւա-
գէտներու ձերակուտական գահերէցը Մ.
Համարզէլ, և Վսեմ. Գապրիէն Կարդինա-
լին, և Լիոնի Սըվէն Արքեպիսկոպոսին և

(1) Լուսաւորիչ աւ Ս. Գաթողիկէ.

(2) Կանոնադրութ. Ս. Սահակոյ.

բոլոր ներկայ Եպիսկոպոսներուն յարգանք յայտնելէ յետոյ յիշեց մեծարանքով քահանայապետական նամակը և ըսաւ .

«Զոր Վ. Տէրութիւնը գիտէ որ մենք միշտ հաւատարիմ պիտի մնանք Պրոս Ժ. ի մեզի յիշեցուցած սկզբունքներուն :»

«Մենք միշտ քաղաքական կամ դատական պայքարներու, եղած կամ ըլլալիք դրական օրէնքներու վերաբերեալ՝ վիճաբանութեանց մէջ գտնուելով անընդհատ ստիպուած ենք կոտեւելու ենթադրութեան հետ : Ուստի կը զգանք թէ ամենէն աւելի պարտաւոր ենք աչքէ չհեռացնելու դրութիւնը, հոն փնտրուելու մեր ուղղիչ սկզբունքը, և զայն յիշեցնելու մեր շուրջը գտնուողներուն :»

«Այս գաղափարէն ծնած է մեր ընկերութիւնը, այս գաղափարն է անոր գոյութեան եւ կեանքին պատճառը :»

«Վարդապետական և Կաթողիկէական դրութիւնը ճանչնալու համար, դէպի Հոռմ կը դարձնենք մեր աչքը . թերեւս հիմայ ամէն ժամանակէ աւելի կը հասկնանք թէ բացարձակապէս կարելոր է վարդապետական անսխալ իշխանութիւն մը : Եւ, իրօք, չենք տեսներ թէ ամէն կողմ բարոյական անիշխանութիւնը վարակիչ է արդի մարդկային ընկերութիւնը և զայն վերջապէս պիտի սպաննէ եթէ փութով առջեւը շտնուելի կարելոր ճշմարտութեանց դեպքով : Երբեմնի բոլոր մեծ հաստատութիւններու մէջէն միայն Կաթողիկէ Եկեղեցին անարատ կը պահէ իր վարդապետութիւնը, իր հեղինակութիւնը, իր նուիրապետութիւնը, իր բարեկարգութիւնը, այն ամէն բաները, որ ամբողջ ընկերական շէնքին ամրութեան անհրաժեշտ կարևոր վէմերն են :»

«Որո՞ւ կը պարտի նա այս ամէնը . Պետրոսի, որուն վրայ հիմնուած է, և Քահանայապետին, անսխալ Քահանայապետին : Հոն է իր անեղղութեան երաշխիքը, հոն է նաեւ, հոն է միայն փրկութիւնը արդի ժողովրդաց որոնք Կաթողիկէութեանէն ծնած են, և որոնք չեն կրնար շարունակել իրենց կեանքը, եթէ չհետեւին Կաթողիկէութեան ուսուցած անհատական և ընկերական կեանքի սկզբունքներուն :»

Մ. Լամարզէլ ապա անցնելով իր բուն նիւթին, Ֆրանսայի Եկեղեցւոյն ենթակուած կրօնական հալածաւթին ցոյց տուաւ ջախջախիչ փաստերով գործադրուող օրէնքներուն բռնական, հարստահարական հանգամանքը :

(Շարունակելի)

ԷԶՄ. ՀԱՅԵՐՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԷՆ

Դ Ե Ր Ո Ւ Ս Ի Մ Ե

Յատկանշական և արձանագրելի է այն վիճաբանութիւնը որ անցեալ շարժու էջմ. Հայոց Ազգ. Ժողովին մէջ առկի ունեցաւ՝ Երուսաղէմի Միաբանութեան համար յօդուող կանոնագրին ծրագրով : Երբեք ծնած է ամենուն որ սկզբան առջ ամբողջ եկեղեցականութիւնը, Արք. ներ, Եպ. ներ, — նաեւ Սրմանեան ! —, Վ. ներ, Քահանայք և ի մասնաւորի իրենց կրօնական Ժողովը խմբովին դէմ դրած էին այս կանոնագրին, իբր՝ ոտնձգութիւն և կապտում սկեղեցական իրաւանց՝ աշխարհականաց կողմանց : Իայց յետոյ այս անսկարագիր և անսկզբունք եկեղեցականութիւնը, որ Հոռմայ գերըշխանութեան հակառակ ըլլալու համար, քարոզած էր թէ Հայ եկեղեցին ռամկապետական է, աշխարհականաց գրոհին առջեւ անգոր զգալով բնազդինքը, և արդէն յօժար կամօք ստրկացած, անդի տուաւ և խոնարհեցաւ աշխարհականացնող բարձրագոյն կամքին առջեւ : Իսկ Երգ. յօդուածը, որ միաբանի մը ընտրութեան վաւերացումը կը թողուր կեդրոնական խառն ժողովին, ասցողական ցատում և ընդգծում մը գրգռեց եկեղեցագաւ դասագաւ. մէջ, որուն ամենէն հուժկու յառաջապար կանգնեցաւ նախորդ Տեղապար և անգուստ Եպ. ք. Հրեգերոյի յօդուածը սապէս խմբագրուած է .

Յօդ. 5. — Վախճանած, հրաժարուած կամ արտասուած անկանխելի ցոյցարտու առեւտը ըստերբնը, պիտի կասարուի Միաբանական ընդհանուր Ժողովին կողմանէ, առաջարկութեամբ Երուսաղէմի Ս. Փարի-

արին կամ Տեղապահին: Առաջարկութիւններուն պէս
ե կցուած ըլլան ընտրելիին կանոնական պայմանները
յրացնող վաւերագրեր. ընտրութեանց տեղեկագրերը կը
դրուին Ազգ. Կեդր. Վարչութեան որ լինելի յետոյ կը
վաւերացնէ, երբ 4րդ յօդուածին համապատասխան
գտնէ, եւ ասկէ յետոյ ընտրելին միաքան կը նկատուի:

Մանկունի Եպ. Ը. «առարկեց թէ այս տը-
րամադրութիւնը բացարձակ բռնաբարութեամբ
մըն է եկեղեցականներու ունեցած իրաւա-
սութեանց և աշխարհականներու միջամտու-
թիւնը կրօնական գործի մը մէջ: Ասոր ի
պատասխան Շահրիկեան էֆ. յայտնեց թէ
մեր եկեղեցին կաթողիկ չէ, հետեւաբար
բոլոր. անոնք, որոնք դէմ կը կանգնին
եկեղեցականներու վրայ ազգ. քոնդրո-
լին, կը հակասեն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ
ողիին, կա'մ տգէտներ են անոնք կա'մ չա-
րամիտներ, որովհետեւ Ազգ. սահմանադրու-
թեամբ քահանային սկսեալ մինչեւ կաթողի-
կոսը ենթակայ են ազգին բնութեան և որով-
հետեւ ազգը բացարձակապէս վստահութիւն
չունի երուսաղէմի Միաբանութեան վրայ,
ինք իր ձեռքով քոնդրոլը կը հաստատէ:
Եթէ, աւելցուց Շահրիկեան էֆէնտի,
միաբաններէն մէկը պակսի, այդ պարա-
գային, եթէ պակսածը եպիսկոպոս է, վար-
դապետներէն մէկը կը ձեռնադրուի. իսկ ե-
թէ վարդապետ է, սարկաւազներէն մէկը
վարդապետ կը ձեռնադրուի. իսկ եթէ սար-
կաւազ է, Ժառանգաւորաց վարժարանէն
4րդ. յօդուածին համաձայն օրինական պայ-
մանները լրացնող դպիր մը կամ մէկը սար-
կաւազութեան կը կոչուի, միշտ Կեդր.
Խառն ժողովին վաւերացումէն ետք սա-
կային:

Ժողովը թեր ու դէմ յայտնուած կարծիք-
ները լսելէ ետք անփոփոխ ընդունեց հիմնե-
րորդ յօդուածն ալ: (Փամանակ)

Կը հետեւեանմ գլխաւորաբար սա կէտե-
րը.

1. Ո'րքան անհնարին ստորնացում եկե-
ղեցականութեան համար, որ յայտարարելով
հանդերձ թէ խնդիրը կրօնական սկզբունք-
ներու բռնաբարութեամբ է, սակայն և այնպէս
ստորկօրէն կը հնազանդի աշխարհականներու.

հովիւր, առաջնորդը, յանձն կ'առնու իր ոչ-
խարներէն հովուութիւն, առաջնորդութիւն...

2. Իրենք իրենց ձեռքով և յանցանքով
պատրաստեցին այս անօրինակ գերութիւնը
և եկեղեցական օրինաց ուրացումը, քարո-
զելով որ Հայ եկեղեցին աշխարհականաց հա-
մընթացութեամբ կը կառավարուի: Որով ո՞ր
մեղանչէ, նովին եւ քանզի Արդար պատիժ
Բրիտտոսի, որուն եկեղեցին կ'ուրանան:

3. Այս սահմանադրական ժողովին է որ կը
հրաւիրեն նաև Կաթողիկէները... Աստուած
խելք տայ:

ԿԱԹՈՂԻԿԷ

ԵՕԹՆԵԱԿ ՔՐԻՍՏՈՒՆԷԻ

ՏՕՆԱՅՈՅՑ

Նոյեմբեր	16	† Կիր. դժ.	Յիսնակաց Բարեկենդան
	17	Ռշ. դկ. Ա.	or պահոց Յիսնակաց
	18	Գշ. աճ. Բ.	» » »
	19	Իշ. ակ. Գ.	» » »
	20	Եշ. թճ. Գ.	» » »
	21	† Ուրբ. թկ. Ե.	» » » Ընծա- յումն Ս. Աստուածածնի ի Տաճարն:
	22	Շք. գճ.	Գրիգորի սփանչեալագործի եւ Միւռնայ եպիսկոպոսին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆ ՈՍԿԵՔԵՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏ

Ս. Յովհան Ոսկեքերան ծնաւ 355 յօտերը Ասոր-
ւոց Անտիոք քաղաքին մէջ: Հայրը Ասորիքի կայսե-
րական բանակին զօրավար էր. մայրը կը կոչուէր Ան-
թուսա, որ յունարէն ծաղիկ ըսել է: Յովհան մա-
տաղ հասակին մէջ զրկուեցաւ. հօրմէն, բայց մօրը
կողմէն ամէն տեսակ հոգ և խնամք ընդունեցաւ: Իր
բնածին, արտակարգ ուղիմութեամբը, և միտնգամայն
Ս. Հոգւոյն մասնաւոր շնորհքովը ամէն տեսակ գի-
տութիւններու մէջ քաջապանծ հանգիստացաւ: Իր
ճարտարաստութեան ուսուցիչն էր Լիբանոս, իսկ ի-
մաստութեանը՝ Անդրադաթ: Ասոնց քով մի քանի
տարւան մէջ ամբողջ արտաքին ուսմունքները ա-
ւարտեց և, ըստ Պալադիոսի, տառնութիւն տարեկան
եղած ատեն, սկսաւ Ս. Գրքի ուսման պարապել Ան-
տիոքայ Ս. Մելիտոս Հայրապետին խրատով:

Յովհան մտերիմ բարեկամութեամբ կապուած էր
իր Բոսսիլոս ուսումնական հետ, եւ որովհետեւ վեր-
ջինս իր ուսումը աւարտելէ յետոյ կրօնաւորութեան

վիճակը ընդգրկեց, Յովհանն ալ միտքը դրաւ անոր հետեւիլ, մանաւանդ որ չէին կրնար իրարմէ բաժնուած մնալ և ոչ իսկ քիչ մը ատեն: Բայց իր այս գաղափարին չարեցաւ մինչեւ որ փորձով շտեմաւ թէ աշխարհի բազմազգադ կեանքը արգելք է իր իմաստասիրութեան, յատկապէս հոգեւոր իմաստութեան, որուն նկատմամբ ունեցած սէրը հասակին հետ կ'աճէր:

Երանելին Մելիտոս, Անտիոքի հայազգի հայրապետը՝ մարգարէական ոգւով նախատեսելով այս պատանւոյն ապագայ յառաջդիմութիւնը, կըթեց զինքը ամէն տեսակ հոգեւոր հրահանգներու մէջ երեք տարի, և ապա մկրտեց, Յովհանն յետոյ եղաւ գրական գրաց և վերծանող Անտիոքի եկեղեցւոյն:

Սակայն վերծանող Յովհանն կը շարունակէր իր մտերմ բարեկամութիւնը Բասիլիոսի հետ, որ ստեպ իր քով կու գար և կը յորդորէր զինքը երթալ միեւնոյն վանքին մէջ բնակիլ և աստուածային իմաստութեան պարապել: Յովհանն ալ այս բանին կը փափաքէր, բայց իր այլի մօրը թախանձանքին զիջանելով կը յետաձգէ իր փափաքին կատարումը:

Սակայն Յովհանն մօրը տան մէջ իսկ միայնակեացի պէս կ'ապրէր՝ անձնատուր ըլլալով ամէն տեսակ մահացուցումներու: Եւ մայրը յօժարութեամբ թոյլ կու տար որ այնպէս ապրի, միայն թէ իրմէ չբաժնուի: Յովհանն միայն եկեղեցին և հայրապետանոցը երթալու համար անէն դուրս կ'ելլէր և Բասիլիոսէն ուրիշ բարեկամ և մտերմ չունէր: Մկրտուելէն վերջը Յովհանն բոլորովին սուրբ կեանք մը անցուց, ոչ երգուրնցաւ, ոչ երգուրնցուց, ոչ ստեց, ոչ անիծեց, ոչ խեղճատակութիւն և ոչ ծաղրաբանութիւն ըրաւ: Բայց որովհետեւ ազնուարարոյ էր և մեծանձն, տըղայամիտները զինքը յանդուգն կամ զայրացկոտ կամ անհամար կը կարծէին: Ընդհակառակն ինք միշտ խոնարհ և հեղ էր: Լաւ ծանչցեր էր աշխարհի և աշխարհային բաներու ունայնութիւնը. փառքն ու հաճոյքը և հարստութիւնը երազ կը համարէր և խօսքով ու գործով այնպէս կը քարոզէր:

Ս. Մելիտոսի աքորութիւնէն վերջը, աստուածային գիտութեան նկատմամբ ունեցած սննչէն մղուած աշակերտութիւն ըրաւ այլ և այլ վարդապետներու քով, որոնցմէ մին կը կոչուէր Կարտեբիոս ի սկ միւսը Դիոդորոս: Յովհանն Ս. Գրոց ու աման հետ ընտելացաւ նաեւ մենակեցութեան, այնպէս որ աշխարհէ հեռանալէ յետոյ կրօնաւորութեան վիճակը ընդգրկել տուաւ նաեւ իր երկու աշակերտներուն որ կը կոչուէին Թէոդորոս և Մաքսիմոս:

Նոյն միջոցին խօսք կար Յովհանն և Բասիլիոսը գալիսկոպոս ձեռնադրելու: Յովհանն վարպետութեամբ իւր տուաւ զինքը փնտռողներուն ձեռքէն: Եւ Բասիլիոս ստիպուեցաւ եպիսկոպոս ձեռնադրելու: Յովհանն մօրը մեռնելէն վերջը Անտիոքի մօտը փոնուող անապատը բաշտեցաւ, ուր Իսիդորոս անու-

նով ծեր ճգնաւորի մը հետեւեցաւ չորս տարի: Յետոյ քարայրի մը մէջ առանձնացաւ երկու տարի: Եւ խիստ ճգնութիւններով ընկճեց մարմինը և զարգացուց հոգին:

ՀՈԳԵՒՈՐ ՄՏԱՍՈՒԹԻՒՆԵՐ „ՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ“ ԳՐԷՆ

Գրեւ Ս. — Գլ. ԺԵ. — Ի սիրոյ կատարուած գործոց վրայ:
(Ճար.)

Ով որ ճշմարիտ ու կատարեալ սէր ունի, եւ ոչ մէկ բանի մէջ ինկզիմիւր կը փնտռէ, այլ կը յաղձայ որ ամէն բանի մէջ Աստուծոյ փառքը միայն ըլլայ:

Նոյնպէս մէկու մը չի նախանձիր, որովհետեւ բնաւ առանձնական ուրախութիւն մը չի սիրեր, եւ չ'ուզեր յիմնեալ ուրախանալ, այլ ամէն բարիք վեր, յԱստուած կը ծննայ երգանկանալ:

Ոչ մէկուն կը վերագրէ բարիք մը, այլ ամբողջապէս առ Աստուած կ'ուշդէ. որով, իբր աղբւրակնէն, ամէն բան կը թղիսի, յորում իբր վերջին վսիման, ամէն սուրբուն վայելելով կը հանգչին:

Ո՞րք մէկն ունենար կայծ մը ճշմարիտ սիրոյ, յիշելի պիտի զգար թէ ամէն ինչ որ երկրաւոր է՝ չի է ունայնութեամբ:

ՍՈՒՐԲ ՍԻՐՏ ՅԻՍՈՒՍԻ ՊԼՈՒԽ Գ.

Գործնական ջեմեռանդութիւն առ Ս. Սիրոն
Յօդ. Բ. Ապաշխարութեան գործեր.

Հ. Որո՞նք են ապաշխարութեան գործերն զորս կարելի է ընել՝ Յիսուսի Ս. Սիրտը յարգելու համար:

Պ. Իր ընարանօք եւ յօժարութեամբ յանձն առնուլ զրկում մը, կատարել զոհողութիւն մը, անձնուրացութիւն մը, մահացուցում մը, մարմնաւոր ապաշխարանք մը, կամ գոնէ սիրով ընդունիլ հարկաւոր նեղութիւն մը, հակառակութիւն մը. — ի յիշատակ իր տրտմութեան ձիթենեաց պարտիզին մէջ, և կերպով մը ամոքելու համար այն դառնութիւնը զոր կը զգար Նա տեսնելով զինք լքուած իր առաքեալներէն՝ որոնց հարկադրուեցաւ ուղղել սա յանդիմանութիւնը. «Չկրցաք ինծի հետ ժամ մը արթուն կեցալ» (Մատթ. ԻԶ. 40), մերթ ընդ մերթ կատա-

րել ՍՐԲԱՋԱՆ—ԺԱՄ կոչուած բարեպաշտական հրահանգը, այս ինքն՝ իրեն հետ հսկել և իրեն ընկերութիւն ընել Հինգշաբթի գիշերը (ժամը 11էն մինչև կէս գիշեր) կամ գոնէ նոյն օրուան երեկոյին:

Յօդ. Գ. Սիրոյ եւ եռանդի գործեր:

Հ. Որո՞նք են սիրոյ ու եռանդի գործերը զորս կարելի է ընել ի պատիւ Ս. Սրտին:

Պ. Աշխատիլ հոգիներ շահելու համար իրեն (անոնց համար է որ այնչափ բան քաշեց). — մասնակցիլ այն առաքելական Գործերուն որոնք կը կոչուին՝ Գործ սարածման Հաւատոյ, Սալեզեան Ս. Ֆրանչիսկոսի, Սուրբ Մանկութեան. — օգնել մեր ընկերին՝ թէ՛ հոգեւորապէս և թէ՛ ժամանակաւորապէս: — Ս. Սրտի Զերմեռանդութեան առաքեալն ըլլալ, աշխատիլ զայն մեկնաբանելու հասկըցնելու, ճշակելու, կատարելապէս ընդունելու. աս վախճանաւ՝ բաշխել միտայնիք, պատկերներ, աղօթքներ, զրքեր. — տարածել Ս. Սրտի Զերմեռանդութեան թերթերը, զ. օ. Աղօթքի Առաքելութիւն պարբերականը, որ ամբողջ աշխարհի մէջ Ս. Սրտի պաշտօնը կը տարածէ և Անոր շահերը կը պաշտպանէ. — մասնակից ըլլալ շինութեան, զարդարանքին՝ խորաններու, մատուռներու, եկեղեցիներու՝ ի պատիւ Ս. Սրտի. — ձեռքէն եկածն ընել աւելցնելու համար Ս. Սրտի տօներուն պայծառութիւնը:

Հ. Այս գործերուն քանի մը հատը չնչին բաներ չեն միթէ:

Պ. Այո՛, ըստ ինքեան չնչին բաներ են, բայց Աւետարանէն գիտենք որ բնաւ չնչին բան մը չկայ այլ ամէն բան մեծ է երբ խընդիրը այն գործոց վրայ է որոնք չնորհքէն ազդուած են և իբր նպատակ ունին Աստուծոյ սէրն ու փառքը:

(Շարունակելի)

Պօղոս Բահանայապետ Ե.ի առ Զատարիա Պատրիարքաւ նամակներուն բնագիրը.

Թերթիս յարգելի ընթերցողներու շատրուն կողմանէ մեզի սփարդական դիմումներ եղան, որպիսիք երջանկայիշատակ Պօղոս Բահանայապետ Ե.ի առ Զատարիա Պատրիարքաւ նամակին ու երկու յանձնարարականներուն Հասկերէն բնագիրները հրատարակենք: Հարկ կը համարենք զոհացում օայ յոհնց այս արդարացի փափախին:

Նամակ առ Զատարիա Պ.

(Հայերէն բարձրագոյն քնն. Կ. Արձագանգ քիւ 107, էջ 507):

Archiv. Vat. Paulus P. P. V. Anno

IX Tom. 45 Epist. 123

Dilecto filio Zacariæ Vartabet Ecclsiæ Armenorum Constantinopoli commorantium Prælato

PAULUS PAPA V

Dilecte fili salutem et Apostolicam Benedictionem

Binas a te diverso tempore ad nos datas epistolas accepimus, quibus hactenus respondere distulimus, quod caruissemus cui nostras ad te litteras perferendas tuto daremus. Sane multum commota sunt paterna charitatis uostræ viscera ex his, quæ nobis scripsisti, contigisse tibi statim ut Constantinopolim pervenisti. Sed Deo misericordiarum Patri gratias agimus, qui te e manibus iniquorum mirabiliter eripuit, consilia malignantium confudit, ut qui in laqueum, quem paraverunt pedibus tuis, inciderent, permisit, et in te cum tentatione proventum fecit. Faxit modo per suam ineffabilem clementiam, ut bene cœptis sequentia respondeant ad sanctissimi nominis sui gloriam, et Ecclesiæ sanctæ catholicæ exaltationem. Et quidem spem magnam concepimus ex eo, quod ut scribis, is, qui te injuste persequabatur, et Sanctæ Apostolicæ Sedi adversabatur, ejectus fuit; tuque in ejus locum unanimi Episcoporum, sacerdotum, ac populi consensu Ecclesiæ nationalis vestræ istic præfectus es. Speramus enim

divina gratia cooperante uberem fructum ex zelo, prudentia, doctrina cujus tam præclarum specimen dedisti, cum apud nos maneres. Propterea libentissimo animo, in omnibus quae cum Domino potuerimus, tibi favebimus, ut ministerium tuum commodius ex Apostoli præscripto adimplere valeas. Interim sicuti a nobis postulasti, te diligentissime commendavimus nostris litteris Oratori clarissimi in Christo filii nostri Ludovici Francorum Regis Christianissimi, et dilecto filio Vicario Apostolico nostris quoque litteris mandavimus, ut amanter ac sedulo tibi opituletur. Quas litteras simul cum his ad te mittimus, ut eas cuilibet illorum reddas pro arbitrio tuo. Coeterum quod scribis curavisse perferendas literas nostras ad venerabilem Fratrem Melchisedech magnae Armeniae Patriarcham, quas a Nobis acceperas, eaque de causa duos Episcopos nationis vestrae muneribus istinc ablegasse, sane Nobis pergratum; expectamus enim vehementi cum desiderio, vel potius animi anxietate responsum de correctione duorum illorum errorum, quos in Ecclesia vestra adhuc manere Nobis dixisti, nempe quod in consecratione aquam in sanctum calicem cum vino non infunditis, et quod Trisagi Hymno verba illa «qui crucifixus est» Synodali decreto damrata ab Ecclesia Sancta Catholica, additis; quia sicuti intelligere potuisti, nisi prius utrumque errorem corrigatis, profiteri vos non potestis idem in omnibus cum Ecclesia Catholica Apostolica Romana simpliciter et omnino sentire. Itaque idipsum ut tu quoque facias istic necesse est, quod a te etiam pro nostri pastoralis officii ratione postulamus, et quid egeris, ut quam primum ad nos rescribas, cupimus. Nos autem pios conatus ac labores tuos non cessabimus Deo commendare, tui semper in nostris precibus me-

mores. Interea benedictionem nostram Apostolicam, sicuti a Nobis efficaciter postulasti, tibi ex intimis nostri cordis visceribus impartimur, — Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris XIII Kalendas Novembris 1613, Pontificatus nostri anno nono.

ԳԱՐՏԻՆԱԼ ՀԱՍՈՒՆ

(Տեղամի)

Մուկվազգաթէն Ս. Պետրոս կղերանոցընա կիրէր քի պու միւստէսէնին թալէպէսի օ վազըթլարտա Բօմա մէքթէպի բուհականը վէ եախօտ Արօլլինէր թէսմիյէ օլունան մէքթէպի ումումա քիւչատէ օլան տէրսլէրինտէ հազըր պուլունուրլարտը: Ղայեուր կէնճ, պէօլիւք պիր էսէրի զէքէա իպրազ էյլէր. շէօլլէքի տէօրթ սէնէ զարֆընտա ֆիւնունը ալիյէ տէրսլէրինի բարլազ սուրէթտէ իքմալ իթմէյէ միւվէֆֆազ օլուր: Բահանալըզ մէսլէքինէ տախիլ օլապիւմէք իչուն իճապ իտէն իւլունըն թահսիլինէ իպթիտար, իթմէզտէն էվվէլ, Բրօքականտայա գապուլ օլունմազ իչուն հէնի պիր թէշէպպիւստէ պուլունըր: Մագաթ պու տէֆա էօլլէ պիր ֆաալիյէթ ու էմիյէթլէ պու միւրաճաաթա գօյուլըր յի, հազըգաթը հալտէ տէ մագսաուրնա նա յիլ օլուր: Իւչ իսթիտա թագաթիմ էյլէր, պիրինի Սթանպօլտաքի քէնտի Արքիպիսկոպոսընա, տիկէրինի բրօքականտանըն գարտինալ րէյիսինէ, իւչիւնճիւսիւնիւ տէ վազթըն Բարասը օլան օն իքիւնճի Լէօն հազրէթլէրինէ: Բարա պու իսթիտայը ալտըղընտա, օնու թագաթիմ իտէնին ճէնապը Հագգ թարաֆընտան տալէթի օլտուղընտա զանի օլուր, պէլքի տէ օնուն աթլիյի կիւզինինի քէշֆ էյլէտիյինտէն օլմալը տըր քի հէման վազթ ֆէվթ իթմէքսիզին էլէնճ թալիպին արգուսընըն իսաֆընը էմր էյլէտի:

Լէնտօն, Բրօքականտաա թահսիլինի իթմամ իտիպ, ֆէլսէֆէտէ, իւմի լահուլտա վէ քիւլիսա իւմի հուգուզընտա սոզթօր իւն վանընա մագհար օլուր:

1832 տէ 23 եաշնտա օլտուղը հալտէ քահանայ թագտիս օլտուղը, Սթանպօլա ալտէթ իտէր վէ վագթըն Արքիպիսկոպոսը օնը Իզմիրէ թանին էյլէր: Ազ սօնրա, Արքիպիսկոպոսը պու եէնի Առաքեալըն զայրէթինէ, էհլիյէթինէ հազընտան վագըթ օլարագ, օնը նէգտինէ տավէթ վէ 1836տա պիզգաթ քէնտի վէքեալէթինէ թանին իտէր: 1838տէ նախագահլը քիւրսիսինին միւնհալլ պուլընտըղը միւտտէթնէ Մօնս. Հասուեն վագիթէսինի թէքրար տէվաւ վէ Սթանպօլ Արքիպիսկոպոսըղընա մէրպուլ օլտն էրմէնի Գաթօլիք ճէմաթընըն պիլճիւմէ առաքելութիւնլարընը զիյարէթ էյլէմիշ տիր:

Իշթէ պու սրբատա իտի քի, Մօնս. Հասուեն միւթէհասսէս օլտուղը պէօյիւք զայրէթ վէ քէնտիննէ իգթիհամը զայրը գապիլ կէօրիւնէն պազը միւշքիլաթ սայիգապըլլա, Ամէրիգանըն ուզագ առաքելութիւնլարընա կիթմէք վէ օրալարտա ճանլարըն սէլամէթինէ հասըն նէֆս էյլէմէք Ֆիքրինէ զահպ օլտուշ սըր: 1841 տէ պու Ֆիքրինի գուվէտէն Ֆիլիէ չըղարմագ իւզրէ իքէն Հիքմէթի իլահիյէ եէնի պիւր թէճճէլլի իլէ, Մօնս. Հասուենը պիւր վագըթ սօնրա րէսի խտարէսինէ կէչէճէյի էրմէնի գաթօլիք ճէմաթըն մէյանընտա իպգա էյլէտի: Միւթէհէյիի ազիմէթ օլտուղը վէ հաթթա րըլսթըմա էնմէք իւզրէ արապայա պիլէ պինմիշ պուլընտըղը սըրտտա, իշթէ նալէահ, աթլար իւրքէրլէր, սրապա տէվրիլիւր վէ բարէ բարչէ օլտուր. Մօնս. Հասուեն, օ տէրէճէ ազըր սուրէթ տէ հարալանըղը պուլտուենտըր քի թապիպլէր պիլէ օնըն հաեաթընտան գաթիլի իւմիտ օլտուշլարտը:

Մա մաֆիյ, ճէնապը Հագգ օնը գուրթարըր վէ պու եօլ իլէ օնա պիւր իսթարտա պուլտուենտուշ օլտուր: Պիւր ազաճըզ ազըր պաշընա կէլիպ քէնտինի պուլտուենա, Յոփան հիքեայէսինի տէր խաթըր իտէր վէ Հայաստանտա քէնտի գարչըսընա աշըլմըշ պուլտուենա վասի մէյտանտա չալըշմաղա նիյնէթ գօր:

Իրթէսի սէնէ 1842տէ իքիննի տէֆա օ-

լարագ Բօմայա կիտէր: Օն ալթընճը Գրիգոր Բարա օնա Անագարպ Արքիպիսկոպոսըղը իւնվանընը թէվճիի իթմէքլէ պէրապէր, իլէրիտէ եէրինէ կէչմէք հագգըլլա օնը Սթանպօլ Արքիպիսկոպոսընա մուալլին թանին էյլէր:

1845տէ էրմէնի գաթօլիք ճէմաթընըն հէր իքի գրամը տա զաթէն օ տէրէճէ պէօյիւք պիւր էհէմիլլէթ իքթիսապ իիմիշտի, քի Պապը Ալի կէրէք Սթանպօլ Արքիպիսկոպոսըղը վէ կէրէքսէ Կիլիկիա Պատրիարքըղը գաթօլիքլէրինին պիլ իթթիֆագ ինթիլապլարըլլա Մօնս. Հասուենը ըէյիտի ճիւմանի եանի բաքրիկ թայինէ միւլաֆապթ էյլէտի:

Պու բաքրիկի վագիթէսի (քի հէնուզ րուհանիճէ պագի օլան հէր իքի խտարէնին տէ սալահիյէթլէրինէ հիշ պիւր խալէլ կիթիւրմէյօրտը) 1830 սէնէսինտէն պէրի գաթէն մէվճուտ իտի, ֆագաթ 1845 սէնէսինէ գատար սատէ պիւր քահանայ թարաֆընտան իճրա իտիլիտի: Իշթէ Մօնս. Հասուենը ինթիլապ վէ ինթիլապընը գապուլը րէսիսի օ վագիթէյէ եէնի պիւր էհէմիլլէթ վէրմիշ տիր:

Պու ինթիլապ, Սթանպօլ վէ Զմառ Գիւրսիլէրինին թէվհիտինէ տօղրու աթըլմը իլք պիւր խաթվէ օլտու: Իրթէսի սէնէ ըսթանպօլ սէրիսգօղոսընըն վուգուր վէֆաթըլլա, Մօնս. Հասուեն օնուեն եէրինէ գայիմ օլտու վէ Հիւքիւմէթ իտինտէ տախի Բաքրիկիք եանի ումումէրմէնի գաթօլիք ճէմաթընըն միւմէսիլի ճիւմանիսի վագիթէսինի տէ իւնտէսինտէ մուհաֆաղա էյլէտի:

Մօնս. Հասուենը Հիւքիւմէթի սէնիյէ ինտինտէքի իթիմատ վէ հիւրմէթի մախուուսէյէ պինաէն, միւշարիլէյ, օ վագըթ Կոյէթատա մէնֆի պուլլնան տօգուզընճը Պիոս Բարայա Հիւքիւմէթ թարաֆընտան միւրսէլի մախուուս սըֆաթըլլա իգամա միւնասիպ կէօրիւմիւշ տիր: Կէրէք պու տէֆա վէ կէրէք օնտան սօնրա պաշգա տէֆալար տախի կէօրիւմիւշտիւր քի իրիսթիան հիւքիւմէթլէր տէ Գիւրսիլի Շէրիֆ իլէ օլան միւնասէպէթլէրինտէ Հիւքիւմէթի Օսմանիյէնին պու նիւմիւնէսինէ իմթիսալ իտէճէք օլտուրարա բէք էյի պիւր շէյ եաբմըշ պուլտուենըլար:

Մօնս. Հասուն պու ֆրսաթտան պիլ իս-
թիֆատէ Բարա հազրէթլէրինտէն, Սթանպուլ
Արքեպիսկոպոսըղը իչուն պազը եպիսկոպո-
սական թեմէր իհտասընը իլթիմաս էլլէտի:
Ֆիլ հագիգատա, իրթէսի սէնէ Բարա հազ-
րէթլէրի Բիլիսանըն հիւքիւմաթընա թէքրար
սահիպ օլտուղընտա, Սթանպուլ Արքեպիս-
կոպոսըղընա ալթը suffragant եպիսկոպոս
թայինիլէ մէզքուր Բիւրսիլի 'իլա էլլէմիշ
տիր: Սօնրալարը էթրաֆտա կէօրիւլէն
դարձլար իւզէրինէ, Մօնս. Հասուն հէնի
իքի թեմ տահա թէսիսինի բիճա վէ
1857 իլէ 1862 տէ արզուսընա նայիլ օլտուշ
տըր:

Իշթէ պու սըրալարտա, եանի 1856տա
Բարիզ Ահանամէսի Շարգուսի խրիսթիան
ճէմաաթլարըն թէքմիլ պիր հիւրիլէթի մէզ-
հէպիլէյէ մալիքիլէթլէրինի թահթը թէմինէ
ալտըղընտա, Մօնս. Հասուն տէր հալ Հիւ-
քիւմէթի Օսմանիլէյէ միւրաճաաթլա քէնտի-
սինին բէամէն գապուլլինի, եանի սատէճէ
էրմէնի գաթօլիքլէրին ճիսմանի բէյիլէրի
սըֆաթըլա տէյիլ, իլա Սթանպուլ սէրբիս-
գօպոսըղընըն տա բէյիսի բուհանիսի սիֆա-
թըլա թանըլմատընը իսթիրհամ էլլէմիշ վէ
միւշարիլէյին պու թալէպի մէշհուր խաթ-
թը Հիւմայուն 1857 տէ գապուլ օլտունուշ
տըր:

Արթըզ Մօնս. Հասուն քէնտի վազիֆէյի
բուհանիլէյինին քեամիլէն իճրասընտան էմին
օլարազ, օնը սէմէրէտար իթմէք իչուն հէնի
պիր զայրէթլէ չալըշմալա պաշլար: Բօմա-
տաքի Բրօքականտա մէքթէպինէ կիրէմէյէն
չօճուգլարտան քահանայ հէթիշտիրմէք իւզ-
րէ, քէնտի նէզարէթի ալիլէսի թահթընտա,
սթանպուլա վասի պիր կղերանոց թէսիս էյ-
լէր: Բէզալիք տէր սաատէթտէ վէ քէնտի
խտարէսինէ թապի օլան հէվալիտէ 17 քիլի-
սա պինա իտէր: Նիհայէթ, միւշարիլէյին
անճազ մէշահիրի ասարինտան պիր միսալ
օլմազ իւզրէ, Շորպ խրիսթիանլարընա դա-
յէթ սէվկիլի օլան Անարատ Յըութիւն իւն-
վանը ալթընտա Սթանպուլա պիր տէ բա-
հիպէլէր թարիգաթը իհտաս էլլէր: Պու բա-
հիպէլէրէ վէրմիշ օլտուղը գանուշլար, ֆա-

զիր չօճուգլարը թալիմ ու թէրպիլէ իթմէք
վէ հերետիկոս վէ եա անհաւատլարը դարձա
կէթիրմէք իչուն ֆաալ պիր հաեաթա գաբու-
աչմըշտըրլար: Պու սուրէթլէ, Անարատ Յը-
ղութիւն մայրապետլէրի գաթօլիք քահանա-
լարը վազիֆէսինի իյֆա իտէպիլմիշ, վէ խը-
րիսթիանլըղըն իլք ասրլարընտա օլտուղը կի-
պի, առաքեալարա մուալլինլէր օլտալիմիշ
տիրլէր: Պու կիւն պու թարիգաթըն բահի-
պէլէրի թեմէրին էքսէրինէ եայըմըշ օլուպ
աթֆալըն թալիմինէ վէ մէզհէպին ինթիշա-
րընա սայ ու զայրէթ իթմէքտէ տիրլէր:

Էսէրի հիւմէթլէրինի կէօրէն ճէմաաթըն
հիւրմէթ վէ թէվվէճճիւհիւնէ մազհար օլ-
մուշ օլան Մօնս. Հասուն, պիր հիքմէթի
րապպանիլէ իլէ, պիլիւմիլէ էրմէնի գաթօ-
լիքլէրին պիր բէյիսի բուհանի իտարէսի ալ-
թընտա պուլունապիլմէսի իչուն իյճապ ի-
տէն զէմինի թէհիլէ էլլէմիշտի, շէօյլէ քի
1866 Կիլիկիա Պատրիարքը սէքիլինճի Գրի-
գոր Պետրոսըն վուգուր վէֆաթընտա, իշպու
պիրիլի սուրէթը թապիլիլտէ վէ մանիալըզ
պիր հալտէ պաշա չըգմըշ տըր:

(Մապաշի վար)

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

Հ Ռ Ո Մ Ե Ի Կ Ա Յ Ո Ղ Ի Կ Է Ա Շ Ո Ա Ր Հ

Խնչպէս հետզհետէ մեծ հաճոյքով կը ծանու-
ցանենք, ուխտաւորներու այցելութիւնը կը շարու-
նակէ դէպ ի Հոռոմ՝ քրիստոնեայ Մայր-Քաղաքացոյ
այս եռանդը, որ ամէն տարի ի սեռմա Առաքելոց
յոսա Փոխանորդին Քրիստոսի կը քաշէ հաւատացեալ-
ները՝ աշխարհիս չորս ծայրերէն, այս տարի մանա-
ւանդ կը շնչողի եւ առաւել՝ Եկեղեցւոյ Ազատու-
թեան ժՁ. դարադարձին առթիւ, Յորիւեան նեոու-
ղութիւնը ի Հոռոմ շահել կարենալու նպատակաւ:
Մեր հաւատացեալներն ալ գոնէ հոգեով միանան ի-
րենց այս եռանդնայից եղբարցոյ ի Քրիստոս:

Խնչպէս Անգղիոյ, Վերմանիոյ, Գաղղիոյ, ամէն
քաղաքներէն, եւն., այժմ նոյն Սմերիկայի հեռաւոր
քայրերէն սկսան խումբ խումբ Աթոռիկեայք գիմել
դէպ ի Հոռոմ՝ յուխա Սուրբ տեղաւոյն. բազմաթիւ ուխ-
տաւորք հասան Արճէնթինայի հասարակապետու-
թենէն: Պուէնոս-Ալբէսի Արքեպիսկոպոս Էսթրնոզայի
առաջնորդութեամբ:

•*• Նորին Սրբութիւնը բաւեցածեցաւ՝ Գաւա-
ռի և Բարդոյ-Րիւոյի Անաքեղական Նուիրակ անուա-
նել զԱրհի, Նուէլ Արքեպիսկոպոսը որ վիճակա-
ւոր է Սոն Տովնկոյի և հերոս նախագահ եղած Լը
այն Հանրապետութեան:

•*• Ս. Քահանայապետը խրախուսական և գո-
ւաճանաց րոտ գեղեցիկ նամակ մը գրեց Բարիգու
Կաթողիկէ Համայնարանին, զոր ուղղեց առ Վսեմ.
Կարգ. Ամէթ վիճակաւոր Բարիգու: Կաթողիկէից կրթ-
թութեան համար Գաղղիոյ Կաթողիկէից բրած զոհ-
ղութիւններն ու մաքառումները յերաւի զարմանալի
են, երեսուն տարիէ տղայն աղին նպատակաւ ծախած
են երկու հարիւր միլիոն Ֆրանքէ աւելի գումար մը:

•*• Մառայի Մարիամու (Servi di Maria) կոչ-
ուած կրօնաւորական շատ կարեւոր Հաստատութեան
հիմնադիր եօթն Սուրբու սրբաշուքման Զորդ. տա-
րեգարծին առթիւ Ս. Քահանայապետն մեր Պիոս Ժ.
շնորհագիծ խրախուսական նամակ մը հաճեցաւ գրել,
ի 25 Հոկտ. ի առ Ընդհ. Աբբասայրն Կարգին՝ Գեր.
Հ. Արեքսիոս Լէրիսիէի, որ Հռոմոյ մէջ առաջնա-
կարգ Ուսուցիչ է Աստուածարանութեան, աշակեր-
տած գերահաջակ եւ սրբաշեալ Կարգինալ Սաթու-
րի:

•*• Վերջին յուսերը տակաւ կը հաստատեն որ
Պապկարաց խորովին Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ծոցը գի-
մելու դիտաւորութիւնն ևս առաւել կը շեշտուի Այս
նպատակաւ կատարուած միջոցներ մը վերջը, պա-
տու իրականութիւն մը գացեր է Էկզարքին, որչէս զի
Հռոմոյ հետ միութեան միջոցները փութով ձեռք
առնու:

•*• Իտալական բնորութեան արդիւնքը ընդհան-
րապէս ձախող եղաւ ծալրայեղ Ազատական-Նիկեր-
վարականներու, որոնք մանաւանդ Հռոմոյ մէջ, ջախ-
ջախիչ պարտութիւն մը կրեցին, որուն անհրաժեշտ
հետեւութիւնը պիտի ըլլայ Հռոմի ազանդաւոր թա-
ղապետութեան հրաժարումը որ վերահաս է: Յաղ-
թանակ մըն է Կաթողիկէից համար, զոր կը խոստո-
վանին նոր իսկ Ֆրանսիականութեան թերթերը:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐԲԱՐԱՆ

Վստահ ենք որ Գեր. Գեր. Ժողովրդապետները
պիտի փութան յիւեցնել իրենց հաւատացեալներուն
իմէ՝ Կոստանդինեան Ս. Գարագարծին առթիւ Ս.
Քահանայապետէն շնորհուած Յրեկեան Ներդու-
թեան պայմանաժամը արդէն լրանալու մօտեցած է:
վերջին օրը պիտի ըլլայ՝ մեղի, հոյ կաթողիկէից հա-
մար, առանձին Քահանայապետական արածութեամբ,
— Գեկա. ի 9, Ս. Կուսին Լ. նարատ Յղութեան անդին
օրը: Բնականաբար պիտի յորդորուին բարի հաւատաց-
եալներն օգտուելու այսքան մեծ շնորհքէ մը և պիտի
շահին այդ առատաձիր ներազութիւնները, որոնց պա-
մաններն են՝ երեք եկեղեցիներու (Ս. Ստուգածածին,
Ս. Երրորդութիւն, Լ. նարատ Յղութիւն ի Բանկոյթի)
երկու քական այգիներէն, ըստ կարողութեան ս-
ղարմութիւն մը և խոստովանութիւն և Հաղորդու-
թիւն — Մանրամասնութիւնները տե՛ս ի Կաթողի-
կոսական Կոնգրակին (Կայ Արձագանցի մէջ, թիւ 90):

Ն Ե Ր Ք Ի Ն Գ Ո Ր Մ Ե Ր

Ի թէնքէն տրուած լուրերու համաձայն նախնա-
կան համաձայնագիր մը ստորագրուած է Յունաստա-
նի և Թուրքիոյ միջեւ:

•*• Օգոստոսորդ Մ. Տօքուր և իր ընկերը Ռու,
որոնք Բարիգէն մեկնած էին սուստանակով, աւ շար-
թուն հասան Կ. Պոլիս, և խոնդալաւ ընդունելութիւն
մը գտան, ու մեկնեցան դէպ ի Գահրէ, ուր պիտի
հասնին Պողոտի ի-Հալէպ-Երուսաղէ-Բօթր Սայիտ ճա-
րով:

•*• Արեւելեան Անտոյոյուի մասին Ռուս և Գեր-
ման գետնաններուն կողմէ եղած գերմանեաւուն ա-
ռաւորքը մերժուած է. Բ. Գրուն կողմէ Այս առա-
ջարկը Սեպտ ի մէջ անպաշտօն կերպով եղած էր. Բ.
Գուսն ալ անպաշտօն պատասխանած է թէ չի կրնար
ընդունիլ առաջարկը՝ իր բոլոր մանրամասնութիւննե-
րովը: Բ. Գուսնը կը կը հաղորդէ բարենորոգումներու
ուրիշ ծրարքի մը, որ Սուլթանին վեհապետական ի-
րաւունքներուն ալ աւելի կը պատշաճի:

Ր Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Դեպքեր եւ սկզբունքներ	721
Յիսուս Գրիսուս	723
Օրմանեանի «Հայոց Եկեղեցի» գիրքը	725
Լիօնի Գաթողիկէ Իրաւաբեւեռ համաժողովը	628
Էջմ. Հայերու սահմանադրական ժողովին որոշագ մը	723
Ծօքնեակ Գրիսունէի	730
Սուրբ Սիւրս Յիսուսի	731
Նամակ առ Զաքարիա Պ.	732
Գարշիւալ Հասուն	733
Տեղեկագրական	735

ԱՐՏՈՆԱՏԵՐ

ՅՈՎԼ. Ծ. Վ. ԿԵՏԻԿԵԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՍՐԱԳՐԱՊԵՏ

ԳԷՈՐԳ Ծ. ՎԱՐԴ. ԹԵՐԶԻՊԱՇԵԱՆ

Տպագր. Կ. Արձագանց Զաքարեքի, Բերա. Պապով մոտակ թիւ 5, Կոնյէ

Երանելի Տէր Կովտաս Քահանային վարքը, առանձին
հրատարակուեցաւ ընտիր Թուղթի վրայ, մաքուր տպագրու-
թեամբ և երեք պատմական պատկերներով:

Փափաքելի է որ ամէն Հայ Կաթողիկէ ունենայ այս գե-
ղեցիկ մասնիկը, որուն միակ նպատակն է ծանօթացնել ամէ-
նուն Երանելի Նահատակին զերագանց բարեմասնութիւնները, և,
անոր ջերմեռանդութիւնը ծառայելով, հրաւիրել ամէնուն վրայ
անոր բարեխօսութեան անզուգական արդիւնքները:

Գին 5 դանեկան, Էջ 144 ամուր քղրակազմ

Գրքոյիս երեք պատկերները, 1. Տէր Կովտաս Քահանա-
յական դրեաստով և իւր շիրիմը, 2. Տէր Կովտաս զատաւորին առ-
ջի, 3. Գլխատու մը, առանձին ալ կը ծախուին. մեծաքանակ գը-
նողներու, զօհայուցիչ զեղչ:

ԿԸ ԾԱՌՈՒԻ «Տարրական Սկզբունք Քրիստոնէական Վար-
դապետութեան» հաստատեալ եկեղեցական իշխանութենէ եւ
կիրառութիւնը հրամայեալ: Բաղկացած է 136 էջերէ: Գին, ա-
մուր թղթակազմը 2 դհկն:

WIENER BANK-VEREIN

FONDÉ EN 1869

Société Anonyme au Capital entièrement versé de K. 150.000.000

Réserve: K. 37.300.000

SIÈGE CENTRAL à VIENNE: I. Herrengasse 8.
avec 12 Agences dans les principaux quartiers de la ville.

SUCCURSALE DE CONSTANTINOPLE: Place de Karakeuy, Galata

BUREAU DE STAMBOUL; Elkiatib Han

BUREAU DE PÉRA: St. Antoine Han

Succursales et Agences à:

<i>Aussig a/E</i>	<i>Carlsbad</i>	<i>Marienbad</i>	<i>Teplitz</i>
<i>Bielitz-Biala</i>	<i>Friedek-Mistek</i>	<i>Pilsen</i>	<i>Tetschen</i>
<i>Brünn</i>	<i>Graz</i>	<i>Prag</i>	<i>Villach</i>
<i>Budapest</i>	<i>Klagenfur</i>	<i>Prossnitz</i>	<i>Wr. Neustadt</i>
<i>Czernowitz</i>	<i>Lemberg</i>	<i>St. Poelten</i>	

La Succursale de Galata, l'Agence de Stamboul et celle de Péra s'occupent de toutes opérations de banque, telles que:

Avances en Compte-Courant nanties par des titres ou des effets.

Avances sur Marchandises.

Achat et vente de change sur l'Etranger.

Escompte d'effets.

Emission de traites, chèques, lettres de crédit.

Ordonnancements télégraphiques sur la Turquie et l'Etranger.

Encaissement de coupons, d'obligations amorties ou favorisées aux tirages.

Encaissement d'effets sur la Turquie et l'Etranger.

Ouverture de Comptes-Courants, d'accreditifs simples et documentaires.

Exécution d'ordres de Bourse, garde de valeurs publiques etc. etc.

La Succursale du **Wiener Bank-Verein** à Calata et ses Agences à

Stamboul et Péra ont institué pour faciliter à la petite épargne le placement de ses économies un service de Caisse d'Epargne aux clauses principales suivantes:

Les versements doivent être effectués en Piastres or; il n'est point accepté de versement inférieur à Pst. 50.—

Le Wiener Bank-Verein servira au déposant un intérêt fixé aujourd'hui à $3\frac{1}{2}\%$ p. a. pour toute somme jusqu'à concurrence de Ltq. 1000— et 3% seulement pour l'excédent dépassant ce chiffre.